

DOUĂ AMNARE DE TIP PȘEVORSK DESCOPERITE IN MUNTENIA

Cu prilejul cercetărilor din cuprinsul necropolelor de tip Sîntana de Mureș-Cerneahov din Muntenia au fost descoperite două amnare din fier, de un tip deosebit. Primul exemplar a fost găsit într-un mormînt de inhumație (nr. 264) din necropola de la Tîrșor¹ (rn. și reg. Ploiești). Mormîntul nr. 264 de la Tîrșor era situat la -1,04 m, fiind orientat nord-nord-vest 600⁰/₀₀, sud-sud-est 2 800⁰/₀₀. Scheletul, întins pe spate, avea craniul aplecat spre stînga, brațele erau întinse pe lîngă corp, iar antebrațul drept era acoperit în parte de oasele bazinului. Picioarele erau apropiate în regiunea genunchilor, iar tibiile și labele ușor depărtate (fig. 1/1).

În partea stîngă a gropii, începînd din regiunea bazinului și pînă la vîrfurile picioarelor, au fost așezate patru vase de ofrandă, și anume: 1) oală-borcan din pastă zgrunțuroasă, culoare cenușie, lucrată la roată, spartă din vechime; 2) oală-borcan din pastă zgrunțuroasă, culoarea cenușie, lucrată la roată. Pe fundul acestui vas au fost ritual depuși cărbuni; 3) castronaș cenușiu, fin, lucrat la roată, așezat cu gura în jos; 4) strachină mare, cenușie fină, lucrată la roată, cu nervură sub buză.

Lîngă vasul 2 a fost depus ca ofrandă un os de animal, lîngă radiusul și cubitusul stîng au fost așezate un cuțit din fier și o cataramă din același material; la nord de vasul 1 a fost găsit un pieptene din os cu apucătoarea semicirculară, iar lîngă șoldul drept un amnar din fier (fig. 1/4).

Cel de-al doilea amnar a fost descoperit în necropola de la Mogoșani² (rn. Găești, reg. Argeș). Aici în mormîntul nr. 15, de incineratie,

¹ *Materiale*, V, p. 624, fig. 6—9; VII, p. 640, fig. 8; VIII, p. 540, fig. 5; Gh. Diaconu, *Considerații preliminare asupra necropolei de la Tîrșor din secolele III—IV e.n.*, în *SCIV*, XI, 1960, 1, p. 55; idem, *Probleme ale culturii Sîntana-Cerneahov pe teritoriul R.P.R., în lumina cercetărilor din necropola de la Tîrșor*, în *SCIV*, XII, 1961, 2, p. 273; idem, în *Dacia*, N.S., V, p. 415.

² La Mogoșani, (rn. Găești, reg. Argeș), pe malul drept al pîrului Tinoasa, afluent al Argeșului, au fost descoperite 82 de morminte în anii 1962—1963. Necropola de la Mogoșani este birituală și datează din sec. IV.e.n. Mormintele cercetate aici aparțin purtătorilor culturii Sîntana de Mureș—Cerneahov.

situat la $-0,30$ m, a apărut o groapă, avînd la gură diametrele de $0,45$ și $0,50$ m.

Pe direcția nord a fost găsit un umbo, la care s-a mai păstrat și

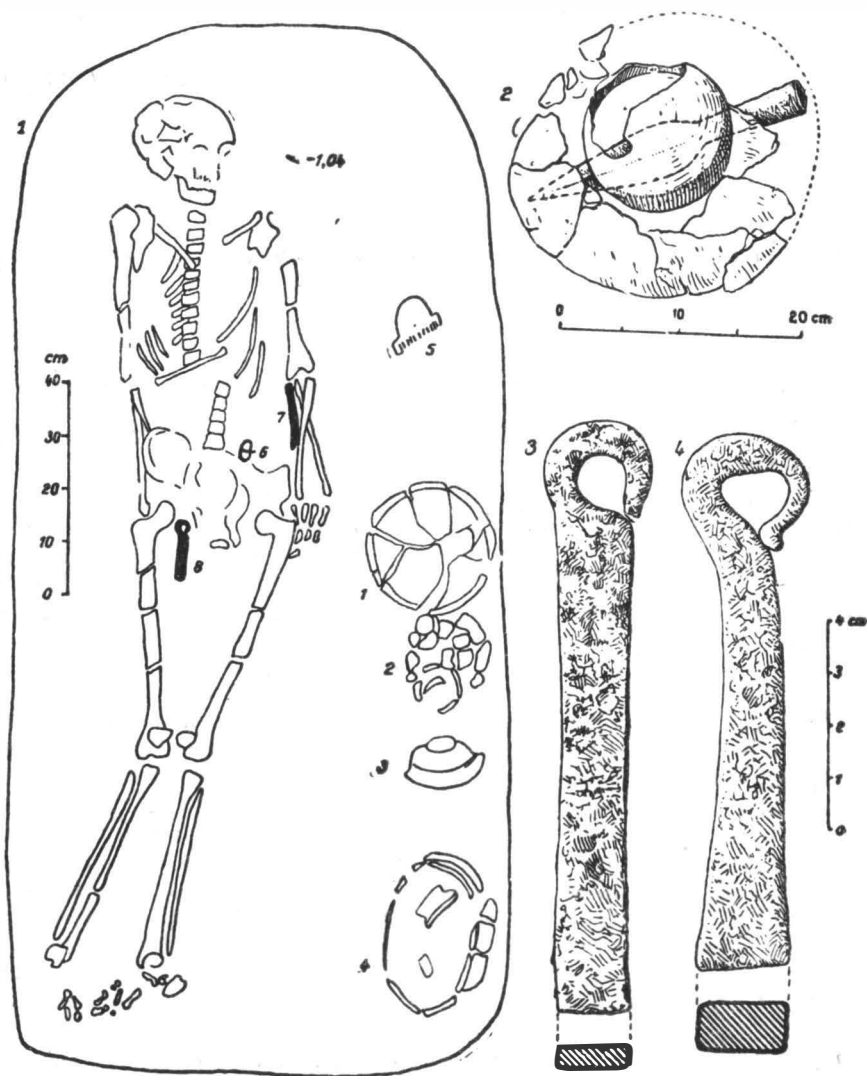

Fig. 1. — Mormîntul nr. 264, de inhumație, de la Tirgșor; 2, mormîntul nr. 15, de incineratie, de la Mogoșani; 3, amnarul din mormîntul nr. 15 de la Mogoșani; 4, amnarul din mormîntul nr. 264 de la Tirgșor.

un cui pentru fixarea acestuia pe partea lemnoasă a scutului. Umboul era așezat cu partea bombată în sus, în poziția înclinată și acoperea un

virf de lance, așezat la rîndul lui cu virful în jos (fig. 1/2). Lîngă virful lîncii, pe fundul gropii, alături de cîteva oase umane calcinate, a fost depus în poziție verticală un amnar din fier. Întregul inventar aparținînd mormîntului nr. 15 a fost trecut prin flăcările rugului.

Cele două amnare au fost lucrate cu multă îndemînare de către meșteri pricepuți, fiind executate dintr-o bară de fier, avînd forma rectangulară în secțiune. La unul din capete a fost realizată veriga de suspensie, prin subțierea corpului amnarului și îndoirea acestuia. Ambele amnare prezintă pe ceafă urme de întrebuițare îndelungată.

Amnarul din mormîntul de la Tîrșor are următoarele dimensiuni : lungimea 10 cm, lățime 1 — 1,05 cm, iar grosimea în secțiune a barei 0,07 — 0,08 cm (fig. 1/4). Exemplarul din mormîntul nr. 15 de la Mogoșani are lungimea de 11 cm, lățimea barei de 1 — 1,05 cm, iar grosimea de 0,06 cm (fig. 1/3).

Mormintele în cuprinsul cărora au fost descoperite amnarele aparțin purtătorilor culturii Sîntana de Mureș-Cerneahov și sînt datate, pe baza inventarului și a observațiilor stratigrafice, la mijlocul și în cea de-a doua jumătate a secolului al IV-lea e.n.

Ne-am propus să prezentăm acest tip de amnar întrucît pînă în prezent el nu este documentat în alte morminte cerneahoviene. Totodată trebuie precizat că amnarele sînt îndeobște neobișnuite la purtătorii culturii Sîntana de Mureș-Cerneahov. Pînă acum se cunosc extrem de puține morminte cu astfel de inventar ³.

Tipul de amnar asupra căruia stăruim nu este cunoscut, înainte de secolul al IV-lea e.n., în regiunile de la Dunărea de jos. El nu apare în așezările și necropolele geto-dacice timpurii — secolul I î.e.n. și secolul I e.n. Asemenea amnare nu au fost folosite nici de dacii liberi din secolele II — III e.n. Trebuie remarcat de asemenea că acest tip de amnar nu este atestat la sarmați și nici la populațiile din centrele romane situate pe țărmurile Mării Negre.

Pe baza datelor de care dispunem pînă acum, nu ne putem pronunța în legătură cu originea acestui tip de amnar ⁴. Se știe însă că un centru puternic, reprezentat prin descoperirea unor asemenea obiecte, datînd din secolele III — IV e.n. și cu rădăcini în secolele anterioare se află în regiunea Vistula-Varta ⁵. Aici, în toate necropolele de tip Pșevorsk, au

³ E. A. Simonovici, *Памятники черняховской культуры в с. Кричики*, în *МИА*, Москва, 82, 1960, p. 251, fig. 9/7.

⁴ În legătură cu această problemă, V. K. Sagi, *Die Spätromische Bevölkerung der Umgebung von Keszthely*, în *ActaArch* — Budapesta, XII, 1960, p. 243—244, notele 189—201.

⁵ Bogdan Kostrzewski, *Cmentarzysko z Okresu rzymskiego w Koninie — woj. poznańskie*, în *PrzegArch*, Poznań, VII, 1947, p. 207, fig. 21/5 etc.; Stanisław Jasnoz, *Cmentarzysko z Okresu poznoląskiego i rzymskiego w Wymyslowie distr. Gostyn*, în *Fontes Praehistorici*, II, 1951, p. 35, fig. 40/3; p. 210, fig. 322/8 etc. Pentru antichitățile burgundice care cuprind asemenea inventar, vezi *Vorgeschichte der deutschen Stämme*, vol. III, Berlin, p. 449/7; p. 462/6 etc.

fost descoperite extrem de multe amnare de acest tip. Trebuie reținută observația că în aceste necropole amnarele cu corpul drept și veriga de suspensie de formă circulară apar în morminte de incinerare alături de umbo, cuie pentru fixat umbourile pe scut, vîrfuri de lănci, săbii, foarfece, cuțite și alte obiecte și podoabe din fier.

Prin conținutul inventarului său și prin practica rituală folosită, mormintul nr. 15 de la Mogoșani este de tradiție Pșevorsk ⁶.

Un alt centru în care au apărut asemenea amnare, de data aceasta în morminte de inhumare, este cel de la Keszthely ⁷. Aici, în câteva necropole datînd din secolul al IV-lea e.n., au fost descoperite astfel de obiecte, alături de ceramică și alte vestigii de vădită factură romană. Descoperirile la care ne referim sînt puse pe seama unei populații pătrunse în regiunea Keszthely ⁸ dinspre nord. Mormintul nr. 264 de la Tîrgșor, cu inventar specific purtătorilor culturii Sîntana de Mureș-Cerneahov, deși contemporan cu acelea de la Keszthely, nu poate fi omologat din punct de vedere etnic cu mormintele din Panonia.

Din cele relatate pînă aici reiese că amnarele descoperite în Muntenia nu pot avea decît o proveniență nordică. Dacă se acceptă această părere, se naște întrebarea : cine sînt purtătorii acestor obiecte și cine le răspîndește pe spații mai largi ?

Recent am încercat să dovedim, sprijinindu-ne între altele și pe inventarul mormintului nr. 15 de la Mogoșani, că pe teritoriul Munteniei la sfîrșitul secolului al III-lea e.n. și începutul secolului al IV-lea e.n. ⁹ își fac apariția primele valuri ale purtătorilor culturii Sîntana-Cerneahov, pătrunse la noi dinspre regiunile nord-nord-estice ¹⁰. Cu același prilej a fost emisă ipoteza că avangarda cerneahovienilor în acea vreme era constituită de elemente taifalice ¹¹ și sarmatice tîrzii.

Studiul particularităților de rit și ritual ale purtătorilor culturii Pșevorsk a determinat pe mulți specialiști să-i identifice în cuprinsul acestei culturi pe vandali. Recent a fost emisă ipoteza prin care o parte a monumentelor de tip Pșevorsk, și anume acelea din aria de est, pot fi atribuite cel puțin în parte și taifalilor.

Cu alt prilej s-a arătat că ramura estică a purtătorilor culturii Pșevorsk, laolaltă cu purtătorii culturii Lipița au dat naștere, în principal, culturii Sîntana de Mureș-Cerneahov ¹².

Amnarele drepte cu veriga de suspensie circulară, alături de umbouri, mînere și cuie pentru scuturi, vîrfuri de lănci, săbii, foarfece, pandantive din fier în formă de căldărușă, constituie dovezi sigure, pe baza cărora pot fi reperate elementele nordice-Pșevorsk. Pe de altă parte, se știe că și castroanele cu torțile în formă de „X”, paharele din lut care imită pe

⁶ Gh. Diaconu, *Archäologische Angaben über die Taifalen*, în *Dacia*, N.S., VII, p. 301.

⁷ V. K. Sagi, *op. cit.*, p. 209, fig. 18 ; p. 215, fig. 22/10 ; p. 215, fig. 22/5 ; p. 237, fig. 53/21—22 etc.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Gh. Diaconu, *op. cit.*, p. 301.

¹⁰ Gh. Diaconu, *Probleme...*, p. 283—285.

¹¹ Idem, *Archäologische Angaben* 301.

¹² Idem, *Probleme...*, p. 281—282.

cele romane din sticlă și metal, precum și ritualul arderii secundare a vaselor de ofrandă pe ruguri, reprezintă documente certe cu ajutorul cărora pot fi definite elementele nordice (Pșevorsk), respectiv taifalice¹³.

Prezența amnarului de tip Pșevorsk într-un mormînt de inhumăție din necropola de la Tîrgșor ne întărește convingerea că mormintele de inhumăție din cadrul culturii Sintana de Mureș-Cerneahov sînt contemporane cu mormintele de incinerăție. Mormîntul nr. 264 de la Tîrgșor nu poate fi atribuit taifalilor, știut fiind că această populație a practicat ritul incinerăției. Mormîntul despre care este vorba ar putea să aparțină cetelor vizigotice care erau amestecate în această vreme cu acelea taifalice. Dar poziția amnarului așezat între femurele scheletului din mormîntul nr. 264, ca pandantiv agățat de curea sau de veșminte, la care se adaugă observația că într-unul din vasele de ofrandă au fost depuși ritual cărbuni, ne determină să socotim că acest mormînt este mai degrabă de tradiție sarmatică¹⁴. De altfel s-a arătat cu alt prilej că taifalii au intrat în Muntenia însoțiți de cete de sarmați tîrzii, asimilate de cerneahovieni în regiunile lor de baștină¹⁵.

Amnarele de tip Pșevorsk descoperite în Muntenia nu mai apar în secolele următoare în regiunile de la Dunărea de jos¹⁶. Ele nu au fost însușite de către populația băștinașă și nu au căpătat o întrebuințare și răspîndire largă în regiunile noastre. Dimpotrivă, analiza tipurilor de amnare din perioadele mai tîrzii dovedește că din amnarul de tip Pșevorsk nu a luat naștere prin transformare nici un obiect de acest fel în teritoriile de la Dunărea de jos.

GH. DIACONU

ДВА ОГНИВА ПШЕВОРСКОГО ТИПА, НАЙДЕННЫЕ В МУНТЕНИИ

РЕЗЮМЕ

В первой части работы описаны условия находки двух огнив особого типа на территории Мунтении. Первое обнаружили в погребении с труположением на территории могильника в Тыргшоре (II. № 264), а второе — в погребении с трупосожжением (II. № 15), на могильнике в Могошани.

Огнива этого типа, изготовленные из прямого железного бруска, с подвесным кольцом встречаются в области Вислы-Варты и особенно часто в погребениях носителей культуры Пшеворск.

¹³ Idem, *Archäologische Angaben* . . . , p. 301.

¹⁴ Idem, *Despre persistența elementelor sarmatice tîrzii din cuprinsul culturii Sintana de Mureș—Cerneahov*, (în ms.).

¹⁵ Idem, *Archäologische Angaben* . . . , p. 301.

¹⁶ În așezările din cultura Ipotești—Cîndești—Ciurelu, apar amnare deosebite ca formă. La Militari, în așezarea de tip Ciurelu au fost descoperite amnare cu două brațe (vezi Vlad Zirra și Gh. Cazimir, *Unele rezultate ale săpăturilor arheologice de pe Cîmpul lui Boja din cartierul Militari*, în *Cercetări arheologice în București*, București, 1963, p. 69, fig. 17/1—2).

Судя по умбснуну, наконецнику копья и ритуальному обряду, предполагают, что погребение № 15 в Могошани принадлежало тайфалам.

Хотя огниво из погребения № 264 в Тыргшоре и носит следы северного происхождения (Пшеворск), его нашли в погребении с труположением. Поскольку в этом погребении обнаружили несколько элементов сарматской традиции, автор полагает, что речь идет о позднесарматской культуре, ассимилированной носителями черняховской культуры.

Далее он указывает, что тайфалы вместе с носителями позднесарматской культуры, были предшественниками культуры Сынтен-Черняхово. В этих условиях они, вероятно, заимствовали ряд предметов и украшений, среди которых и огниво, о котором говорилось выше.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — 1, погребение (№ 264) с труположением в Тыргшоре; 2, погребение № 15 с трупосождением в Могошани; 3, огниво из погребения № 15 в Могошани; 4, огниво из погребения № 264 в Тыргшоре.

DEUX BRIQUETS DE TYPE PSCHEWORSK, DÉCOUVERTS EN MUNTÉNIE

RÉSUMÉ

Dans la première partie de cet article l'auteur présente les conditions de la découverte — sur le territoire de la Munténie — de deux briquets d'un type à part. Le premier a été trouvé dans une tombe à inhumation de la nécropole de Tirgșor (tombe 264), et le deuxième dans la tombe n° 15 à incinération, de la nécropole de Mogoșani.

Ce type de briquet, exécuté d'une barre de fer droite, ayant l'anneau de suspension circulaire, se trouve répandu dans la région Vistule-Warta, et se rencontre fréquemment dans les tombes des porteurs de la civilisation de Pscheworsk.

Tenant compte d'un *umbo* de bouclier et d'une pointe de lance trouvés dans la tombe n° 15 de Mogoșani, ainsi que de la pratique rituelle, l'auteur suppose que cette tombe appartiendrait aux Taïphales.

Le briquet de la tombe n° 264 de Tirgșor, quoique d'origine nordique (Pscheworsk), a été trouvé dans une tombe à inhumation. Des éléments de tradition sarmate étant surpris dans cette tombe, l'auteur considère qu'il s'agit d'un élément sarmate tardif, assimilé par les porteurs de la civilisation de Tcherniachov.

Ensuite l'auteur démontre que les Taïphales en collaborant avec les Sarmates constituent l'avant-garde des porteurs de la culture de Sintana-Tcherniachov. Dans ces conditions ils ont probablement emprunté toute une série de parures et d'objets parmi lesquels aussi le briquet mentionné plus-haut.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — 1, tombe n° 264, à inhumation, de Tirgșor ; 2, tombe n° 15, à incinération, de Mogoșani ; 3, briquet de la tombe n° 15 de Mogoșani ; 4, briquet de la tombe n° 264 de Tirgșor.
